

. Lästid 20 minuter

SANNINGSMASKINEN

Bertil Mårtensson ©

Det görs många misstag i kosmos. Det är kanske en naturlig sak om man tänker på dess storlek. Det är en ännu naturligare sak om man betänker att ingen ännu riktigt förstått vad det hela går ut på.

Somliga påstår att det hela är ett evigt mysterium skapat med det enda syftet att vara ett evigt mysterium. Andra säger att de och just de (och med det menar de ingen annan än de själva) sett det kristallklara ljus som antas åtfölja den rena sanningen.

Ett av sina misstag begick Charlie Ingrid när han for till Venus för att söka lyckan. Ännu ett begick han kanske när han for därifrån. Han själv fick aldrig veta det säkert, och därmed ingen annan heller. Såvida inte det sitter någon, någonstans, med facit på hand och ler i mjugg eller utstrålar ljus eller skakar sina tentakler eller viftar med sin ludna svans.

Men låt oss inte gå händelserna i förväg, för det är också ett slags misstag. Vi kan börja med att fastslå att Charlie Ingrid inte alls hette så. I själva verket hette han Karl Maria och kom som så många andra från en jobbarplattform i kolonibältet, beredd att göra allt för äran, lyckan eller åtminstone pengarna.

År tvåtusenfemhundratolv var solsystemet fullständigt förvandlat, även om det på inget sätt liknar det vi ser idag. Jordskapningen av Mars hade gått så långt att man sen något århundrade kunde andas utomhus där utan extra tillbehör, och det fanns gott om liv nere under Venus förvisso ohälsosamma atmosfär.

Karl Maria hade ett namn som var fullt anständigt på hans födelseplattform, men som han ändå kände skulle kunna förhindra en lysande karriär. Namnet är halva människan, han bara visste det. Människan slutar aldrig hoppas, det är hennes storhet. Men den som inrättade kosmos, om nu någon gjorde det och det inte bara blev så, såg också till att allt gott har en oväntad biverkan.

Fast det visste inte vår huvudperson när han lät döpa om sig av en lätt cesiumsmittad skeppare på väg från plattform Y12—k till plattform Z13—e, där han i sin tur tog första bästa fraktskepp till Venus, drömmarnas land, den nyöppnade kontinenten, en blandning av Klondyke och Kapstaden.

Han hade hört att Mars blivit ett ställe för överklassen, de som var rika nog att kunna dra sig tillbaka och beskåda det hela från en länstol på en veranda i skenet av sin egen privata sol. Ur den synvinkeln, även om den byggde på romantiserade legender, var det kaotiskt sjudande, heta Venus klart mera lockande.

Eftersom livet på en rymdplattform inte erbjöd mycket mer än trängsel, livsfarligt arbete med att utvinna ädel-

metaller från en asteroid eller på sin höjd mångåriga och tråkiga studier med en Monitor som enda sällskap, begick alltså Charlie Ingred det första misstaget och rymde hemifrån. Fast för att ingen ska sympatisera i onödan med vår hjälte, bör det väl nämnas att han natten före avfärden finansierade det hela genom att råna en gammal man, på väg med sina sista besparingar för att köpa sin enkla biljett till Mars.

Å andra sidan är det inte helt säkert att Charlie gjorde ett misstag när han for till Venus. Något som är helt säkert är att han begick ett brott för att komma dit, vilket säger något om hans ambitioner och den tid han levde i. Det som också är helt säkert är vad som hände de första veckorna efter hans ankomst. Nåja, förhållandevis säkert.

Det tillstånd av kaos som solsystemet befann sig i vid denna tid tillät ingen fungerande personövervakning. Att byta namn och försvinna var i och för sig svårt, men när man väl gjort det brydde sig ingen om att hitta en igen.

Vem skulle vilja finkamma kolonierna, arbetsplattformarna, gamla Jorden och Månen, jordomformade Mars och nyöppnade Venus, eller städerna ute på Titan eller vilka som helst av myriader vistelseorter, efter en förrymd lathund som Karl Maria? Det tycktes denne inte riktigt förstå, så han såg sig ofta oroligt om. Men i grunden var han inte orolig.

Frånsett att han var på vakt mot en sak, att bli bondlurad så fort han steg ner på fast mark. Mer än en nyrik uppkomling ryktades ha börjat som plattformarbetare någonstans,

men rymt sin väg och på ett mirakulöst sätt kommit på en idé till en ny storindustri, hittat en stor tennfyndighet eller åtminstone en rik änka.

Det är sådana framgångshistorier som håller civilisationen igång, och många människor ser det som en nästan helig plikt att föra dem vidare. De får folk att hoppas under livsvillkor vars orimlighet annars skulle varit uppenbar för dem.

Charlie Ingred visste dock två saker. Han var inte den ende som var på väg för att göra sin lycka på Venus. Och där det finns godtrogna nykomlingar, där samlas också bondfångarna.

De senare var den största faran. De kunde lura i honom vad som helst, slå ner honom och ta de pengar som nu var hans. De kunde locka in honom i mystiska affärer, vilket kanhända skulle sluta med att han hamnade i arbetsläger och verkligen fick gruvarbeta resten av sina dagar, medan andra övertog hans tillgångar och dansade på hans symboliska grav.

De kände Venus, han hade bara hört historierna om de berusande trädgårdarna i Ariadne, om lyxstaden Sulphur och om en miljö där alla möjligheter fanns, precis alla, något för envar. Han visste däremot att om han bara klarade sig undan dem, och kunde studera miljön han kommit till, så skulle han snart kunna göra Kapet. Sen skulle stjärnorna vara hans.

Den som tillbringat sex veckor ombord på ett fraktskepp med malm från asteroiderna till Venus vet hur det är. Ingen annan kan förstå det. Låt oss därför gå direkt till när Charlie kom fram till Venus.

Det borde kanske varit ett utstigande i solljus till orkester, men i stället fick han och de andra immigranterna, lika sotiga och illegala allesammans, smyga ut ur ett halvtomt lastrum mitt i natten. Efter det var allt deras egen sak. Blev de funna skulle alla inblandade förneka sin medverkan, och de skulle bli placerade i samhällsarbete — som det hette — eller skickas tillbaka utblottade och förnedrade.

Charlie hade emellertid förberett sin ankomst väl. Han gled ur sina sotiga kläder bakom en container under Venus mörka skyar och tömde en påse äkta vatten över sin kropp. Temperaturen fick honom knappast att huttra. Även på natten var Venus ett växthus. Ur den sista plastpåsen drog han ut den äktvenusianska dräkt han köpt före avresan — tunn, porös och liksom förskönande var den en andra hud. Den släppte igenom svett, den isolerade en från bakterier och andra otrivsigheter men var lätt och luftig.

Så när de andra immigranterna togs av tullpolisen under rutinpatrullering gick Charlie med raska steg in emot centrum, eller rättare sagt: det han förmodade vara centrum.

Gammaldags sedlar hade åter kommit till heders i formen av aktiekuponger. Dessa hade han närmast kroppen, under sitt venusianska skinn. Charlie bekräftade med full övertygelse den gamla tanken att vi dömer andra efter oss själva. Just nu trodde han att alla människor var ute efter att slå honom i huvudet och ta hans kuponger. Men det gjorde honom i gengäld vaksam.

När det grydde satt han i en park på en bänk och kämpade med sina tunga ögonlock. Flera hundra meter upp kunde han nästan ana den tunna plastfilm som skilde dem från planetens ursprungliga atmosfär av oaptitlig koldioxid. Filmen hölls utpumpad av en nästan perfekt jordatmosfär, och reflekterade dessutom en del överskottsvärme. Det minskade temperaturen från femhundra till fyrtiofem grader vid ytan, precis lagom för att skapa intrycket av ett svettigt, instängt Shangri-la, en mardrömsvision av en gammal afrikansk turiststad där luftkonditioneringen lagt av och där alla turister ogenerat visar sina nakna ben för varandra.

På plattformarna i rymden hade intimiteten och trängseln skapat ett behov av privathet, vilket lösts med kläder och allsköns tabun mot kroppslig intimitet. Charlie tillbringade alltså sina första dygn i Santiago II chockad och äcklad. Sedan slog det honom, att det här ju ändå skulle vara hans drömmars land, och kanske hämtade han sig också långsamt från den instängda resans obeskrivligheter.

Så han började söka lyckan. Från Santiago II tog han sig via tubtaxi till Sulphur. Resan tillbringade han läsande turistbroschyrer som alla var gratis och alla i glödande ord beskrev stadens exotism, dess möjligheter, dess köpcentra och dess puls. Det man inte kan köpa här, det finns inte till salu i universum, var en slogan som bet sig fast efter hundratals upprepningar.

Fast han inte tänkte köpa något, utan sökte lyckan, den

Stora Chansen, ekade den påträngande slogan i hans huvud när han klev ur tuben och halvnakna pojkar formligen överföll honom. De såg en turist på långt håll. Och turisterna var deras levebröd, deras enda lovlige byte.

”Jag förstår dig,” sa en parant dam som suttit bredvid honom under hela resan. ”De ser inte pålitliga ut, men de är så pålitliga som något på den här planeten. Betala en slant till en av dem och låt honom bli din guide i staden. Annars är du ändå förlorad där.”

Såg alla hur ny han var? Hon gav världsvant en slant till en skelögd pojke som ivrigt tjattrande började följa henne bortåt. Charlie omgavs av ett hav av tjatter. Okej, tänkte han. Allt för att komma härifrån. Han pekade på en litet längre, gängligare yngling, kanske fjorton, möjligen något yngre.

Denne nickade. ”Jag heter Eneid. Ge mig ingenting förrän vi är färdiga,” sa han. ”Gör inte misstaget damen gjorde. Hon kommer att bli lämnad mitt i labyrinten är jag rädd. Vad önskas? Mina kusiner har mat, vin, flickor...? Vi har tanke-maskiner från Titan och synergiorglar från Månen. En bärbar klock-buster kanske?”

”Visa mig runt bara,” sa Charlie. ”Jag får se om jag köper något.”

Pojken log under en lock tovtigt brunt hår.

”Åh,” sa han, ”vi får väl se till att locka dig med något.”

En vecka senare hade Charlie ännu ingen fullständig bild av

det centrala Sulphurs sjudande kommers. Den där slogan hade ändå sagt som det var. Här var verkligen allt till salu.

Eneid förde honom till hus där glänsande lemmar erbjöd förlustelser bortom hans vildaste fantasier, och han vaknade inte efteråt i en gränd utan sina kuponger. Eneid visade honom till restauranger som erbjöd utsökta rätter, årgångsviner från Jordan, musik och dans. Charlies vaksamhet släppte. Samtidigt förstod han att hans kuponger skulle vara slut om ett par månader, och insåg en dag till sin fasa att han redan varit här i fyra.

”Ingen mer fest”, sa han strängt. ”Jag söker något att investera i. Något...”

Charlie kunde inte avsluta, för han visste inte vad han sökte. Bara att det borde lösa hans problem. Eneid drog iväg med honom, bort från centrum, mot allt skummare gränder.

”Här finns sällsynta saker,” sa han. ”Inga faror, bara sällsynheter. Bara utvalda får komma hit.”

Smickrad log Charlie Ingrid och följde honom. Ovan dem myllrade venushimlen utanför den tunna plasthimlen. Det var storm, men den gled förbi, kändes knappt alls.

Charlie stannade plötsligt utanför ett fönster i ett äldre hus. *Sanningsmaskiner installeras förmånligt och smärtfritt*, sa en skylt. Eneid såg ut att vilja dra bort honom, men Charlie kände på pulsen och ilningen längs ryggraden att han hittat något. Det skylten sade lät osägbart lockande. Han måste få veta vad det var. Så han steg in till en vithårig man i något som

liknade läkardräkt. Eneid blev kvar därute och såg orolig ut.

Den vithårige berättade, utan påfallande säljvilja, att sanningsmaskinen alltid avgjorde om det man såg var sant eller inte.

”En interstellär produkt”, sa han. ”Rätt ny. Kommer från en värld där atmosfären innehåller hallucinogena gaser. Folk där behöver få veta om det de ser är en hallucination eller inte. Kan vara nyttigt här med. Man vet aldrig om någon drog är en. Det finns så många importerade sprayer... bara ett sniff, så tror du vad dom vill du ska tro, och ser vad dom vill du ska se. Fast med en sanningsmaskin installerad har du alltid ett fönster längst ner i synfältet. Det visar om det du ser är dröm eller verklighet, fantasi eller sanning. Det utför också lögn tester. Om någon ljuger för dig, så framgår det också. Och ingen kan se på dig att du har en sanningsmaskin. Det har sina poänger faktiskt. Vi säljer den bara till utvalda kunder.”

”Okej,” sa Charlie. ”Jag tar en.”

Han visades till en stol som på en raxalong av gammalt snitt, och slocknade.

När han vaknade lyste ett fält längst ner i den bild av tillvaron hans ögon gav. En man såg på honom, klädd i vit rock. I fältet stod med gröna bokstäver: *Verkligt*.

Herregud, tänkte Charlie. De har opererat in något i huvudet på mig. Men han kunde inte gärna klaga, han hade ju själv sagt ”ja”. Priset var verkligen hyggligt. Och en sanningsmaskin var ju verkligen det han alltid behövt.

Han befallde sin unge guide att ledsaga honom till ett av de förlustelsehus, där tiden gått så snabbt, men på vägen var Eneid plötsligt och spårlöst försvunnen. Charlie började ana oråd, men sanningsmaskinens verklighetsindikator visade hela tiden grönt.

Han upptäckte att han vid det här laget hittade rätt bra på egen hand, och vandrade tills han kom till kroppskulturparadiset *Subtil Extas*. Byggnaden såg betydligt sjaskigare ut idag, men han gick in. En av de undersköna kom emot honom och med en chock såg han verklighetsindikatorn börja skifta mot rött, när hon fyllde hans synfält med sin gracila förföriskhet.

Detta är inte verkligt, stod det i fönstret.

Han hade således kastat bort fyra månader på illusioner. Hur de åstadkoms spelade ingen roll — de kunde vara hologram, produkter av hypnotisk påverkan, kanske man sprayades med hallucinogener vid entrén?

Milda makter, tänkte Charlie och flydde sin väg.

Men några månader senare var Charlie Ingrid, nu med tillnamnet ”den Store”, i stället oslagen mästare i venusiansk poker. Spelet var illegalt, men han hade fått veta att sedlighetspolisen tolererade det mot bidrag till sin fond. Så han betalade till fonden.

Han hade råd med det. När hans spelpartners bluffade visade verklighetsindikatorn rött och han lät dem bara vinna

någon gång, för att inte bli ansedd som en fullkomlig övermänniska. Charlie visste att han var intelligent. En idiot skulle ha ruinerat alla närvarande första kvällen. Och blivit hittad någonstans, så småningom, i uttorkat skick i någon ännu oplöjd och obevattnad venusiansk öken under den evigt närvarande plastrimlens utspända film.

Så småningom fick han erbjudanden. Dörrar öppnades som förut varit stängda. Venus hade sin exklusiva sida, och verklighetsindikatorn var stadigt grön. Sanningsmaskinen var det han baserade sitt liv på nu. Hur hade han kunnat leva utan den, nånsin? Den gav en grund att stå på. Ett hemligt övertag. Han såg fram mot en lysande karriär, den han alltid drömt om.

Charlie Ingred den Store såg på mannen framför sig.

”Jag vill du ska ta över efter mig,” sa denne och dubbelhakorna guppade. ”Min dotter gillar dig visst. Och hon är van att få vad hon vill.”

Charlie svalde, för den här mannen var Sulphurs egentlige härskare, en makthavare bortom politikens och polis räckvidd. Charlie hade fört hans dotter och sig själv mot extasens höjder mer än en gång under den sista natten. En vacker och villig miljonärsdotter att älska, en miljonär att bli räknad som son till...

Bara en sak gjorde att han inte kände sig helt lycklig. Verklighetsindikatorn blinkade i rött. **Detta är lögn!** Vet han

om något? tänkte Charlie. Är det att jag rört hans dotter, eller investeringarna jag gjort på sistone? Börjar jag hota hans imperium? Och jag som inte ens skaffat mig egen livvakt.

En idé flög i honom.

”Så du vill inte jag ska resa, bäste bror?” sa han.

Rainet d.y. log obesvärat.

”Absolut inte,” sa han. ”Jag har ingen son, som du vet, och min hälsa...”

Lögn, sa sanningsmaskinen.

Charlie tänkte: Han vill jag ska känna mig lugn medan han planerar något. Och det kommer jag knappast att överleva. Håll masken för guds skull!

”Oroa dig inte,” sa Charlie. ”Jag har ingen lust att efterträda dig, jag tror du kommer att leva i tusen år till.”

Den andre log liksom oberört, de skakade hand.

De följande timmarna var ett inferno av blinkande rött i synfältets nederdel samtidigt som han inte fick förråda någon misstänksamhet. Att snabbt och i hemlighet likvidera tillgångar på den skalan kostade, och de krympte därför snabbt. Att köpa folks tystnad kostade än mer.

Till slut återstod precis tillräckligt för en snabbt och illegalt anskaffad enkel biljett bort från Venus. Men inte förrän han satt och såg den gåtfulla planeten långsamt glida bort i tomheten, kunde han slappna av.

Indikatorn visade grönt igen. Sanningsmaskinen sa honom att allt runt honom var verkligt och att ingen ljög. Nå, han

skulle alltid kunna börja om någon annanstans, tänkte han.

Men där han såg tillbaka på Venus, slogs han av en tanke som först verkade radikal och orimlig, men sedan höll honom i ett allt hårdare fixerat grepp. Sanningsmaskinen hade avslöjat vissa saker som lögn, vissa som sanning.

Den hade avslöjat en lyxbordell som en dyr hallucination. Den hade sagt att gangsterbossen Rainet d.y. ljög när han ville utse Charlie till sin efterträdare.

Det var nu en tanke dök upp inom honom, som fick det att kännas som om han svalt en sur isbit.

Vad sa egentligen att sanningsmaskinen talade sanning? Tänk om dess indikator var en hallucination själv.

Kan man fråga en sanningsmaskin om den talar sanning? undrade han plötsligt.

Men den fungerade, den lät mig ju vinna!

Hur kunde han veta det? Kunde han ens veta att han inte var kvar på Venus, sittande som ett offer i en bur, matad av ständigt nya hallucinationer?

Tänk om han i själva verket låg kvar i ett narkotikarus i en gränd någonstans på det Venus han nu tyckte sig se försvinna, och sanningsindikatorn och alla händelserna var en del av illusionen.

Eller tänk om maskinen ljugit, tänk om Rainet d.y. verkligen gillat honom, och velat ha honom till sin måg, partner och efterträdare? Hur kunde han veta att sanningsmaskinen inte berövat honom allt han drömt om— i ett enda slag — i

samma ögonblick det erbjöds honom.

Han bad om ett papper och skrev med blockbokstäver följande som han sedan höll i synfältets mitt:

SANNINGSMASKINEN LJUGER.

Och fönstret förblev grönt.

— — —

Tidigare publicerad i NOVA Science Fiction (no 12, 2007).

© Bertil Mårtensson 2010

Fler böcker av Bertil Mårtensson finns att läsa eller lyssna till.

Sök på <http://www.elib.se>, lån sker via bibliotek. Sajten förklarar mer.

I Läs en bok finns tre av Bertil Mårtenssons science fiction-romaner

